

УДК 338.45:66+330.341

Коваленко Микола Андрійович

завідувач кафедри «Фінанси і кредит» Херсонського національного технічного
університету, доктор економічних наук, професор

Безкровна Галина Дмитрівна

доцент кафедри «Фінанси і кредит» Феодосійської філії Херсонського національного
технічного університету, кандидат економічних наук

РИНОК ТЕХНІЧНОГО ТЕКСТИЛЮ ТА РОЛЬ ДЕРЖАВИ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЙОГО РОЗВИТКУ

Анотація. У статті проведено аналіз тенденцій розвитку ринку технічного текстилю в провідних країнах світу та його стану в Україні. Обґрунтовано потребу державної підтримки процесу формування і сформульовано напрямки розвитку вітчизняного ринку технічного текстилю.

Ключові слова: текстиль, ринок, технічний текстиль, національний ринок, державне регулювання.

Коваленко Н.А., Безкровная Г.Д. Рынок технического текстиля и роль государства в обеспечении его развития

Аннотация. В статье проведен анализ тенденций развития рынка технического текстиля в ведущих странах мира и его состояния в Украине. Обоснована потребность государственной поддержки процесса формирования и сформулированы направления развития отечественного рынка технического текстиля.

Ключевые слова: текстиль, рынок, технический текстиль, национальный рынок, государственная регуляция.

Kovalenko M.A., Bezкровna G.D. The market of technical textile and the role of state in providing its development

Annotation. In the article the analysis of trends of development of technical textile market in the leading countries of the world and its position in Ukraine has been carried out. The necessity of state support of the process of forming and the ways of development of Ukrainian technical textile market have been considered and formulated.

Key words: textile, market, technical textile, national market, state regulation.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасна текстильна промисловість, крім тканин для одягу і виробів домашнього вжитку, пропонує багато груп інших товарів. Вони використовуються в сільському господарстві, медицині тощо. За останні 25 років фактично сформувалась і за багатьма організаційно-економічними параметрами виділилася з текстильної галузі самостійна, широко диверсифікована, самодостатня підгалузь технічного текстилю.

Завдяки новітнім розробкам у галузі хімії текстильних волокон, технологій виготовлення дво- і тривимірного текстилю та ін. виробництво технічного текстилю в світі зростає щороку на 3-8% [1]. Розробка нових текстильних товарів здійснюється на вимогу споживачів, що в підсумку забезпечує зростання обсягів продажу. Виробництво нових текстильних товарів засновується, як правило, на сучасній високотехнологічній основі і завдяки інноваційній ренті є високоприбутковим.

У світовій економічній літературі загальнозживаними стали поняття світового і національних ринків технічного текстилю. Новий ринок, відносини з приводу виробництва, розподілу товарів на ньому та результатів виробництва потребує й свого теоретичного узагальнення, методичного забезпечення відносин у новому сегменті світових, національних, галузевих і міжгосподарських економічних відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Високі темпи розвитку виробництва технічного текстилю супроводжуються і зростанням кількості відповідних наукових публікацій в економічній літературі. Зокрема, серед учених-економістів відомі публікації зарубіжних дослідників Е. Айзенштейна, М. Енне, Ф. Жефруа, В. Зірнзнака, Є. Іллічова, Д. Ісхакова, О. Кащєєва, Г. Мухамеджанова, Н. Палоїдзе, Н. Пузанова, Дж. Сміта, Л. Фомченкова. У цих публікаціях відзначаються динаміка і масштаби виробництва нових товарів, різноманітність сфер їх застосування та ефективність використання. Окремі статті присвячено і проблемам фінансово-інвестиційних відносин, формуванню ринків технічного текстилю.

Проблемам становлення виробництва технічного текстилю присвятили свої праці й вітчизняні науковці П. Глубіш, О. Оксенчук, Л. Оліфіренко, Н. Офіленко, С. Поліщук. Однак у їхніх публікаціях недостатньо висвітлено проблеми формування і розвитку вітчизняного

ринку технічного текстилю. Публікації Ю. Сафонова, Б. Семака лише частково висвітлюють питання формування і розвитку цього ринку.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. У публікаціях Ю. Сафонова, Б. Семака, зокрема, висвітлюються проблеми регулювання розвитку сировинної бази текстильної промисловості, вирощування сировини для виробництва екологічно безпечних текстильних товарів. При цьому автори фактично не розглядають особливостей формування, державного регулювання розвитку дуже важливої частини ринку текстилю та його сегмента – ринку технічного текстилю.

Формування цілей статті. Мета статті – здійснити аналіз тенденцій розвитку ринку технічного текстилю в провідних країнах світу, його стану в Україні, обґрунтувати потребу державної підтримки процесу формування і напрямків розвитку вітчизняного ринку технічного текстилю.

Виклад основного матеріалу дослідження. Особлива роль ринку технічного текстилю визначається тим, що вже нині він охоплює в різних країнах від 35 до 50% усього текстильного виробництва. Значення цього ринку постійно зростає у зв'язку зі стійкою тенденцією на світовому ринку до зростання його обсягів та питомої ваги в загальному текстильному виробництві, проявом новітніх тенденцій до розширення і високих темпів розвитку нанотехнологій, характерних для технічного текстилю.

За прогнозами дослідників, світовий ринок технічного текстилю буде продовжувати зростати високими темпами. Зокрема, до 2015 року він зростатиме в країнах Європи і Північної Америки на 3-4% щороку, а в Китаї зокрема – на 9,5% [2].

Технічний текстиль сьогодні – це підгалузь текстильної індустрії, що найбільш динамічно розвивається. Світове споживання технічного текстилю і нетканих матеріалів, виробництво яких теж належить до цієї підгалузі, 2000 року становило 16,7 млн. т. 2010 року воно зросло до

23,6 млн. т., або більш як у 1,4 разу [3]. 45% світового виробництва технічного текстилю сконцентровано в Азії, 29% – у Північній і Південній Америці та 23% – у Європі.

Щодо тенденцій розвитку цього ринку в окремих країнах, регіонах світу, то можна відзначити, що наприклад в Індії потреби в пакувальних, спортивних, медичних матеріалах, в автомобілях раніше забезпечувалися переважно за рахунок їх імпорту. Проте очікується, що щорічні темпи приросту споживання технічного текстилю складатимуть 11%. Обсяг внутрішнього ринку зросте до 8,9 млрд. євро. Очікується, що на 2013 рік частка Індії в загальносвітовому споживанні технічного текстилю зросте на 8,5% і за оцінками експертів становитиме 12-15 млрд. дол. США. Споживання ж нетканих матеріалів на душу населення за один рік зросте на 13,27% [4].

У Китаї цей сегмент текстильного виробництва зростав до 2011 року в середньому на 17,6%. Прогнози його зростання у 2011-2015 роках становлять 9,5% на рік. Таким чином, до 2015 року в Китаї прогнозується виробити понад 12,9 млн. т. текстильної продукції технічного призначення і нетканих матеріалів [2, с.1].

1985 року ринкова частка технічного текстилю в Німеччині становила тільки 5-8% у структурі всієї національної текстильної промисловості. Зростання виробництва в цій галузі розпочалося з 1989 року і продовжується донині. Це зумовлено активним споживанням підприємств основних галузей промисловості технічного текстилю, що з року в рік стає все більше функціональним та інтелектуальним. За результатами досліджень Deutsche Bank Research, обсяг виробництва технічного текстилю з середини 1990-х років збільшився на 40%, а нетканих матеріалів – на 67%. На сьогодні частка технічного текстилю у внутрішньому виробництві в країні становить близько 50% від загального обсягу текстильної продукції. Експорт технічного текстилю 2011 року

становив 18% від усіх експортних поставок текстилю, а зараз його експортна частка становить близько 38% [2,3].

У США технічний текстиль займає 37% від виробництва національної текстильної промисловості у вартісному вираженні. Споживання волокон для його виробництва 2012 року становило 1,84 млн. т. Тут намагаються інтегрувати нанотехнології в технічний текстиль і розробити військовий наноодяг нового покоління, який буде захищати від токсичних газів, біологічної зброї тощо. У дослідження, розробку і виробництво сучасного технічного текстилю в країні вкладають чималі кошти, намагаючись зберегти світове лідерство в цій галузі [5].

Приклади вражаючих темпів розвитку виробництва технічного текстилю, особливо на тлі невисоких темпів розвитку промислового виробництва в період світової рецесії, фінансової кризи 2008-2010 років і частково в 2011-2012 роках, можна бачити в Італії, Франції, Туреччині та інших країнах. Зауважимо, що економічна криза не тільки зумовила низькі показники в автомобілебудуванні, будівництві тощо, тобто в споживачів технічного текстилю, але відповідно вплинула і на показники розвитку виробництва технічного текстилю. Однак ця галузь у таких несприятливих умовах демонструвала порівняно високі темпи свого розвитку.

Наведені приклади дозволяють зробити, на наш погляд, деякі узагальнення. По перше, у провідних країнах зроблено висновок, що технічний текстиль – це перспективний напрямок розвитку національної текстильної галузі в умовах жорсткої конкуренції на світових ринках традиційної текстильної продукції. По-друге, у США, Німеччині, інших розвинутих країнах узято курс не просто на освоєння нових і дуже перспективних для споживчого ринку видів технічного текстилю, а прискореними темпами, з достатньою фінансовою підтримкою освоюють виробництво нових видів технічного текстилю із застосуванням нанотехнологій. Саме цей напрямок може дозволити їм у недалекому

майбутньому і більш віддаленій перспективі не тільки зберегти, але й завоювати нові лідируючі позиції на світовому ринку текстилю та мати при цьому високі прибутки від торгівлі новітніми товарами і технологіями – точно так, як це відбувається у сучасному світі ІТ-технологій та інших високотехнологічних сферах.

Узагальнюючи, можна також зробити висновок, що основними чинниками швидкого розвитку нового сегмента світового текстильного ринку є:

- заміна традиційного текстилю спеціальними текстильними матеріалами, що дозволяє забезпечити вищу продуктивність виробництва і ефективність використання;
- виготовлення нових текстильних продуктів, пов'язаних із застосуванням прогресивних технологій, реструктуризацією і модернізацією виробництва;
- широка номенклатура попиту, різноманітність застосування в різних галузях;
- постійно зростаючий попит на технічний текстиль і неткані матеріали з боку промисловості та інфраструктури, що динамічно розвиваються;
- висока прибутковість виробництва технічного текстилю, надприбутки у сфері виробництва високотехнологічних, інтелектуально насичених видів текстилю;
- відносне насичення ринку традиційними видами текстилю, передусім текстилю для одягу, предметів домашнього вжитку;
- поява нових високоефективних волокон третього покоління, а також модифікація волокон попередніх поколінь;
- використання нанотехнологій для надання волокнам і тканинам, виробам з них нових властивостей, що забезпечує застосування технічного

текстилю в найрізноманітніших галузях, практично для всіх галузей промисловості.

Перспективи розвитку вітчизняної текстильної промисловості слід пов'язувати з тенденціями розвитку світового ринку текстилю. Домінантою серед них є, по-перше, високі темпи розвитку ринку технічного текстилю, по-друге, спеціалізація розвинутих країн на виробництві переважно технічного текстилю, по-третє, широке застосування нанотехнологій у його виробництві. І все це пов'язується з висновком дослідників ринку О. Кащєєва і Л. Оліфіренко, що важливість технічного текстилю важко переоцінити – сфери його застосування практично безмежні [6; 7].

Український ринок технічного текстилю для зарубіжних виробників і постачальників є дуже важливим. І насамперед, на жаль, як ємний ринок збуту своєї продукції.

Ще за радянських часів вітчизняні текстильні підприємства виготовляли брезент, тканини для спецодягу, технічних фільтрів, конвеєрних стрічок, гумотканинних рукавів, внутрішнього оздоблення автомобілів тощо.

Досліджуючи тенденції та перспективи ринку технічного текстилю у світі та в Україні, вітчизняна дослідниця Л. Оліфіренко наголошує, що сучасна ситуація, що склалася на ринку технічного текстилю в Україні, вимагає від державних органів управління обрати стратегію консолідації зусиль держави, власників, банків і науковців щодо розвитку, контролю і реструктуризації потужностей та екології виробництва, регулювання інвестиційно-інноваційних процесів з урахуванням потреб суспільства, економічної та соціальної безпеки країни [7, с.10]. Слід зазначити, що ці дослідження стосуються тільки частини ринку технічного текстилю, яка базується на використанні хімічних волокон і ниток. Хоча цей сегмент

ринку, починаючи з кінця 1980-х років, займає значну частину загального ринку текстильної сировини й матеріалів – 60-63% світового ринку.

Світове виробництво поліамідних волокон – єдиних, що виробляються в Україні, у період кризи скоротилося на 9,7%. Після декількох років неперервного зростання показників з виробництва хімічних технічних і текстильних ниток обидва види демонструють різке зниження обсягів виробництва. Швидше за все, – робить припущення автор, – штапельні поліамідні нитки зникнуть зі споживчого ринку, їх замінять більш вигідні за фізико-механічними властивостями хімічні [7, с.5].

Український ринок хімічних волокон має дуже вузьку нішу, яка містить власне поліамідне виробництво волокон технічного (кордна тканина) і текстильного призначення й невелику частку поліпропіленового волокна на умовах толінгу. Тож на тлі наведених вище світових досягнень ситуація з виробництвом хімічних волокон і ниток, технічного текстилю взагалі в Україні виглядає незадовільно. Нові та старі потужності, що були у містах Києві, Чернігові, Черкасах, Житомирі, використовуються мінімально або зупинилися взагалі. Критичний стан виробництва може призвести до втрати й цього незначного за масштабами ринку хімічних волокон і ниток та повної імпортозалежності суміжних галузей промисловості країни [7, с.9].

З цими висновками Л. Оліфіренко повністю перегукуються і результати дослідження іншої третини вітчизняного ринку технічного текстилю, а саме технічного текстилю, при виготовленні якого застосовуються натуральні текстильні волокна, зокрема льону. Дослідження, проведене Ю. Сафоновим [8], теж показує, що Україна вже фактично втратила власну базу натуральної сировини для текстильної промисловості – виробництво волокон з льону, конопель – і повністю залежить від імпорту бавовни.

Аналізуючи системну кризу текстильної промисловості Росії і шляхи виходу з неї, російські вчені А. Белов і В. Живетін наголошують на потребі вчитися на чужих помилках і вивчати чужий досвід. І наводять такий приклад [9]: 1806 року армія Наполеона програла війну єгиптянам, які залишили французьку текстильну промисловість без бавовни. Тоді імператор оголосив конкурс на створення промислової технології отримання текстилю з вітчизняної сировини, що замінює бавовну. Так, у XIX столітті у світі з'явилась промислова технологія вирощування і переробки текстильного льону на побутові вироби. Французи добре засвоїли уроки минулого. Протягом 2000-2005 років у Франції виробництво льоноволокна було подвоєно і його почали поставляти звідти до Росії та Китаю.

Тут слід наголосити на двох принципових моментах. По-перше, поставки французького льоноволокна здійснюються до країн традиційного льонівирощування. У Росії, наприклад, 1913 року було вироблено 627 тис. т. льоноволокна, що становило 85,9% від його загального виробництва в світі. 1990 року в СРСР було вироблено 344 тис. т. льоноволокна, або 49,5 % від його виробництва у світі. Основними виробниками льоноволокна перед розпадом СРСР були Україна (105 тис. т.), Білорусь (93,5 тис.т.) і Росія (71,5 тис. т.). З початку 1990-х років почалося стрімке падіння обсягів виробництва льоноволокна в усіх європейських країнах колишнього СРСР.

По-друге, в Росії останнім часом також ужито деяких принципових заходів щодо поліпшення стану і забезпечення дальшого розвитку сировинного ринку текстильної промисловості. Зокрема, розроблено федеральну програму розвитку льонарства, що має на меті розширення натуральної сировинної бази текстильної промисловості, технологію переробки льону віднесено до пріоритетних у розвитку на середньостроковий період. Крім того, будуються і вводяться в дію нові

виробництва хімічного волокна, засновані на сучасних технологіях і призначені для випуску конкурентоспроможних на світовому ринку видів сировини і волокна з неї. Тобто на російському ринку текстилю вживаються заходи, що можуть забезпечити його розвиток і гідне місце на світових ринках, зокрема на ринку технічного текстилю.

Проте нічого подібного поки що не відбувається в Україні, текстильна промисловість якої потерпає від значного подорожчання сировини для виробництва хімічних волокон і бавовни на світових ринках і для якої льон теж є традиційною культурою сільгосптоваровиробництва. Серед багатьох аргументів на користь невідкладних дій у цій сфері могли б постати висновки вчених про те, що перехід на застосування вітчизняного льноволокна може більш як удвічі зменшити залежність текстильної промисловості країни від імпортової бавовни [9].

Можна сподіватися, що можновладці потурбуються про проблему стратегічної залежності України від імпорту нафти, газу, бавовни на потреби текстильної промисловості, усвідомлять, що в Україні є власні імпортозамінні сировинні ресурси і технології їх використання, проявляють політичну волю до їх розв'язання. І це буде повністю відповідати задекларованому Урядом курсу на формування в країні нової ідеології економічних відносин [10, с.6]. Державною програмою активізації розвитку економіки на 2013-2014 роки, що має переакцентувати політику модернізації на більш рішучі структурні зрушення, передбачається спільна робота Уряду, бізнес-кіл і провідних вітчизняних науковців у побудові сильної, прагматичної та відкритої політики, націленої на захист національних інтересів і модернізацію базових галузей національної економіки.

До базових галузей економіки з повним правом належить і текстильна промисловість та її провідний сектор – виробництво технічного текстилю. Завдання, поставлені економікою країни в цій галузі, повністю

відповідають задекларованому третьому пріоритету роботи Уряду – підтримці національного товаровиробника та реалізації політики імпортозаміщення. Ці завдання збігаються і з наступним пріоритетом Уряду – розвиток високотехнологічних перспективних секторів економіки, адже виробництво технічного текстилю є високотехнологічним, інтелектуально насиченим і високоприбутковим. Ця галузь по праву належить до стратегічних і несе в собі широкі можливості для реалізації ще одного пріоритету Уряду – розширення міжнародної співпраці та розвиток експортного потенціалу.

Висновки з даного дослідження. Реалізація завершених вітчизняних наукових розробок у секторі технічного текстилю дасть змогу забезпечити [9, с.11]:

- прискорений розвиток технологій, пов'язаний із використанням природних місцевих ресурсів, зокрема з переробкою льону та конопель, вільний ресурс яких в Україні достатній;
- створення високорентабельних, екологічно чистих і менш енергоємних виробництв, здатних конкурувати на внутрішньому і зовнішньому ринках;
- створення нових робочих місць, зокрема в сільській місцевості, з високими вимогами до кваліфікації фахівців і високим рівнем оплати праці;
- зменшення залежності від імпорту товарів, що дасть змогу в 2013-2020 роках знизити темпи щорічного приросту товарів до 9-9,5%;
- збільшення у півтора разу обсягу надходження коштів до бюджетів усіх рівнів і спеціальних фондів;
- зменшення залежності вітчизняних споживачів від імпорту текстильної продукції, що сприятиме незалежності України від зовнішніх постачальників;

– підвищення якості та конкурентоспроможності вітчизняної продукції.

Основне завдання Уряду щодо реалізації власних пріоритетів діяльності – це створення сприятливих умов для вітчизняних підприємств – виробників технічного текстилю. Головні напрямки підтримки бізнесу – це протекціоністська тарифна політика, жорстка протидія проникненню в країну «сірого» імпорту і контрабанди, сприятливий для вітчизняних виробників інвестиційний клімат, надання їм прямих дотацій та інших преференцій (зокрема у сфері оподаткування), надання вільного доступу до дешевих і достатньо довготривалих кредитів.

Перспективи подальших розвідок Подальші дослідження можуть стосуватися проблем формування механізму державного регулювання ринку, його інституційного устрою, шляхів розширення участі вітчизняного бізнесу в забезпеченні внутрішніх потреб країни в сучасних видах технічного текстилю.

Список використаних джерел

1. Зирнзнак Вернер. Будущее за техническим текстилем: [Електронний ресурс] / Вернер Зирнзнак. – Режим доступу: <http://rustm.net/catalog/article/450.html>
2. Основные тенденции на рынках технического текстиля в 2010-2011 годах: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://rustm.net/catalog/article/2141.html>
3. Айзенштейн Э. М. Высокие технологии. Будущее начинается сегодня /Э. М. Айзенштейн// Технический текстиль. – 2003. – №7.
4. Енеке Михаэль. Основные тенденции на рынках технического текстиля в 2010-2011 годах /Михаэль Енеке// Технический текстиль. –2012. – №27.
5. Глобальный рынок технического текстиля: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.polimery.ru/letter.php?n_id=2527&cat_id=10.
6. Кащеев О. В. Технический текстиль России, что его ждет? / О. В. Кащеев //Технический текстиль. –2006. – №13.
7. Оліфіренко Л. Д. Ринок технічного текстилю у світі та в Україні: тенденції та перспективи: [Електронний ресурс] / Л. Д.Оліфіренко. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vcndtu/2011-48/22.htm.
8. Сафонов Ю. М. Регулювання розвитку вітчизняної сировинної бази текстильної промисловості: дис. ... доктора економічних наук: 08.00.03 / Сафонов Юрій Миколайович – Херсон, 2011. – 398с.
9. Стратегія формування сировинної бази текстильних та целюлозно-паперових підприємств України (на період до 2020 року): проект / [М.А.Коваленко,

Л.А.Чурсіна, Ю.М.Сафонов, Б.Б.Семак, О.О.Іванець та ін.]. – Херсон: ХНТУ, 2012.
– 12 с.

10. Прасолов І. Державна програма активізації розвитку економіки на 2013-2014 роки – це не політична декларація, а програмний документ із практичною спрямованістю / І. Прасолов // Урядовий кур'єр. – 8 лютого 2013 року, п'ятниця, №26 – С.6.